Molovanie

Tradícia nástennej maľby Slovákov v Chorvátsku

Molovanje

Tradicija oslikavanja zidova kod Slovaka u Hrvatskoj

SKC

www.skc.hr

Slovački centar za kulturu Našice – Slovenské kultúrne centrum Našice
Braće Radića 68, 31500 Našice
e-mail: ravnatelj@skc.hr
tel.: +385(0) 31 611 914
OIB/IČO: 29277582495
www.skc.hr

Molovanie

Tradícia nástennej maľby Slovákov v Chorvátsku

Molovanje

Tradicija oslikavanja zidova kod Slovaka u Hrvatskoj

Slovenské kultúrne centrum Našice

SKC

Slovački centar za kulturu Našice

Molovanie

Tradícia nástennej maľby Slovákov v Chorvátsku

Od pradávna sa človek snažil skrášliť svoje bydlisko. Spôsob skrášľovania obytného priestoru sa neustále menil. Estetické hodnoty formovali a menili módne trendy, podmieňoval ich aj vznik nových nástrojov a spôsob dekorácie interiéru.

V primitívnej spoločnosti bola jaskyňa miestom pobytu, ktorého steny boli zdobené kresbami a odtlačkami rúk alebo boli pokryté kožou zvierat. Staroegyptské umenie vyvinulo techniku maľovania stien horúcim voskom, tzv. enkaustiku, v starovekom Grécku boli steny a stropy omietnuté a zdobené maľbou, zatiaľ čo starí Rimania zanechali stopy v technike zdobenia stien a podláh mozaikami. V stredoveku, v období románskeho a gotického obdobia, prevládali reliéfy, fresky, tapisérie a vitráže. V období renesancie sa stala populárnou textilná tapeta a paralelne s ňou sa rozšírila aj výroba papierových tapiet. Až začiatkom 19. storočia sa tapety stali dostupné aj strednej triede, avšak stále boli drahé, čo podnietilo dekoratívnych maliarov vynájsť ešte lacnejší spôsob výzdoby stien.

Podobne ako tapeta, šablónovanie, a neskôr maľovanie valčekom sa v druhej polovici 19. storočia a vo veľkej časti 20. storočia, ako spôsob výzdoby stien, rozšírilo aj v stredných a nižších vrstvách mestského a vidieckeho obyvateľstva.

Zdobenie povrchov stien bolo v Chorvátsku v minulosti úlohou dekoratívnych maliarov, tzv. molerov. Samotná dekoratívna alebo nástenná maľba je odvetvím úžitkového umenia, ktoré využíva rôzne materiály na vytváranie obrazov určených do konkrétneho priestoru a umožňuje tak jedinečnosť a zvláštnosť maľovaného povrchu. Postupom času sa maľovanie a zdobenie vnútorných a niekedy aj vonkajších stien budov stalo remeselnou prácou molerov. V základnom význame tohto slova - moler je maliar. Pomenovanie soboslikar (chorv.) pochádza z nemeckého slova Zimmermaler. Pri rozvoji remesla sa na pomenovanie toho istého majstra využívali slová pitur, bojadisar, ličilac, soboslikar.

Molovanje

Tradicija oslikavanja zidova kod Slovaka u Hrvatskoj

Čovjek je od davnina nastojao uljepšati prostor i mjesto u kojemu je boravio. Način ukrašavanja životnog prostora tijekom vremena se mijenjao. Estetske vrijednosti oblikovale su i mijenjale modne trendove, potaknute nastankom novih alata i načinom ukrašavanja interijera.

U primitivnom društvu spilja je bila prebivalište čiji su zidovi ukrašavani crtežima i otiscima ruku ili su bili prekriveni kožama životinja. Drevna egipatska umjetnost razvila je tehniku oslikavanja zidova vrućim voskom, tzv. enkaustiku, u antičkoj su Grčkoj zidovi i stropovi bili ožbukani i ukrašeni oslikavanjem, dok su drevni Rimljani trag ostavili u tehnici ukrašavanja zidova i podova mozaicima. U srednjem vijeku, za vrijeme romanike i gotike, prevladavali su reljefi, freske, tapiserije i vitraji. Tijekom renesanse popularna je postala tekstilna tapeta, a usporedno s njom se sve češće koristila i papirnata tapeta. Tapete su početkom 19. stoljeća postale dostupne srednjoj klasi, no još uvijek su bile skupe, što je potaknulo dekorativne slikare da osmisle jeftiniji način ukrašavanja zidova.

Slično tapeti, šabloniranje, a poslije i molovanje valjkom, postali su opće rasprostranjeni načini ukrašavanja zidova srednjega i nižega sloja gradskoga i seoskoga stanovništva u drugoj polovici 19. i velikom dijelu 20. stoljeća.

Ukrašavanje zidnih površina u Hrvatskoj u prošlosti bilo je zadatak dekorativnih slikara, tzv. molera. Dekorativno ili zidno slikarstvo grana je primijenjene umjetnosti koja u raznim materijalima oblikuje slike namijenjene određenom prostoru, omogućujući tako jedinstvenost i posebnost obojene površine. S vremenom su bojenje i ukrašavanje unutrašnjih, koji put i vanjskih zidova zgrada postali obrtnički posao molera. U osnovnom značenju ove riječi moler je slikar. Naziv soboslikar potječe od njemačke riječi Zimmermaler. Za istog majstora tijekom razvoja obrta rabile su se i riječi pitur, bojadisar, ličilac, soboslikar.

Molovanie

Tradícia nástennej maľby Slovákov v Chorvátsku

Maliar svoju prácu vykonával vždy samostatne, využíval technológie ručnej a neskôr strojovej maľby a dekorácie. Práca maliara je vlastne hrubá a jemná úprava stien. Maľovanie stien, moleraj alebo molovanie, patrí k jemným, záverečným dekoračným prácam.

Maliarske remeslo bolo vždy žiadané. Dobrý maliar okrem znalosti používaného materiálu musel dobre ovládať poradie postupov pri vykonávaní maliarskych prác a dekoračných techník, aby bol výsledný efekt vydarený a dlhotrvajúci. Trpezlivosť, fyzická vytrvalosť, precíznosť a estetické cítenie boli pre tento typ práce nevyhnutné.

S rozvojom remesiel sa vo východnom Chorvátsku začalo viac využívať molovanie, a to najmä po prvej svetovej vojne. Svoje príbytky mali najskôr vymaľované príslušníci vysokej vrstvy a tí zo strednej až o niečo neskôr. Boli aj takí zákazníci, v meste aj na vidieku, ktorí boli pripravení najať si profesionálnych maliarov, ktorí mali otvorenú živnosť. Nie všetci si však tieto služby mohli dovoliť, a tak namiesto vyučených majstrov najímali amatérskych maliarov z ich obce resp. blízkej lokality.

Na vidieku molovali tí, ktorí mali talent a zmysel pre túto prácu, väčšinou ženy, ktoré sa to naučili samy a ktoré kvôli tomu často prezývali molerky. Tieto ženy molovali aj na zákazku. Byť zaučená molerka nebolo jednoduché, pretože okrem kreativity bola potrebná znalosť materiálov a techník, avšak aj istá ruka. Potrebné bolo poznať aj možnosti aplikácie a použitia rôznych typov valčekov, druhy ozdôb a nepísaných pravidiel ich párovania, ako aj tradičné pravidla dekoratívnej maľby – kompozíciu, proporcie, zladenie rôznych vzorov a farieb.

Tünde Šipoš Živić, kustódka etnografického oddelenia Múzea Slavónie

Molovanje

Tradicija oslikavanja zidova kod Slovaka u Hrvatskoj

Svoju djelatnost moler je oduvijek obavljao samostalno, koristeći se tehnologijama ručnoga, a poslije i strojnoga bojenja i ukrašavanja. Molerov posao zapravo je grubo i fino uređivanje zidova. Moleraj ili molovanje pripada finim, završnim radovima ukrašavanja.

Molerski je obrt uvijek bio tražen. Dobar moler, osim što je morao poznavati materijal kojim se koristio, morao je i dobro vladati redoslijedom postupaka u obavljanju molerskih radova i tehnikama ukrašavanja kako bi završni učinak bio uspješan i dugotrajan. Za ovu vrstu posla bilo je nužno strpljenje, fizička izdržljivost, preciznost i estetski osjećaj.

Razvojem obrta se molovanje u istočnoj Hrvatskoj počelo više primjenjivati, osobito poslije Prvog svjetskog rata. Prakticiranje molovanja svog životnog prostora najprije su usvojili pripadnici bogatijeg sloja društva, a tek nešto kasnije oni iz srednjeg sloja. Bilo je i takvih mušterija, u gradu i na selu, koje su bile spremne angažirati profesionalne soboslikare koji su imali otvoren obrt, no nisu si svi mogli priuštiti te usluge pa su umjesto izučenih majstora angažirali samouke molere iz svojeg sela ili obližnjih naselja.

Na selu su se molovanjem bavili oni koji su imali dara i smisla za taj posao, uglavnom priučene žene, koje bi često zbog toga i dobivale nadimak molerke. Osim sebi te su žene molovale i drugima po narudžbi. Nije bilo lako biti samouka molerka jer je, osim kreativnosti, bilo potrebno poznavanje materijala i tehnike te sigurna ruka. Nužno je bilo i poznavanje mogućnosti primjene i korištenja različitih vrsta valjaka, poznavanje ornamenata i nepisanih pravila njihovih sparivanja, kao i tradicionalnih pravila dekorativnog slikarstva kao što su podjela, proporcije i usklađivanje različitih uzoraka i boja.

Tünde Šipoš Živić, kustosica etnografskog odjela Muzeja Slavonije

Molovanie

Tradícia nástennej maľby Slovákov v Chorvátsku

O VÝSTAVE

V Slavónii bolo v minulosti bežné ozdobovať steny interiéru, ale aj exteriéru rodinných domov nástennou maľbou s použitím papierových predlôh a/alebo valčekov. V posledných desaťročiach sa však tento spôsob dekorovania stien dostal do úzadia a vystriedali ho iné techniky. V súčasnosti sa zachoval už len v rurálnom prostredí a ovláda ho čoraz menší počet žien staršieho veku. Etnologička Múzea Slavónie Tünde Šipoš Živić sa preto rozhodla zaznamenať hodnotu tohto druhu postupne zanikajúceho tradičného výtvarného prejavu pomocou terénneho výskumu na území celej Slavónie, vrátane obcí obývaných Slovákmi. Preto v roku 2021 oslovila s požiadavkou o spoluprácu Slovenské kultúrne centrum Našice.

Výskum, ktorý organizovalo Slovenské kultúrne centrum Našice, sa uskutočnil v rokoch 2021 – 2023 v šiestich lokalitách: dvoch obciach našickej oblasti – Markovci Našickom a Jelisavci, dvoch obciach djakovskej oblasti – Josipovci Punitovskom a Jurjevci Punitovskom a dvoch obciach ilockej oblasti – Iloku a Radoši. Na výskume sa ako informátorky zúčastnili Ana Fabry (rod. Jakuš 15. 6. 1962) z Iloku, Jozefina Hanižjar (rod. Podmanicki 28. 2. 1953) z Markovca Našického, Marija Krošlak (rod. Belan 29. 8. 1950) z Radoša, Katica Kuric (rod. Kanisek 5. 9. 1952) z Josipovca Punitovského, Vera Majdiš (rod. 22. 2. 1962) z Jurjevca Punitovského, Marija Marenjak (rod. Minarik 19. 1. 1942.) z Jelisavca a Katica Topolovec (rod. Marenjak 4. 7. 1969) z Jelisavca. V realizácii terenného výskumu, ktorý viedli Tünde Šipoš Živić, Marko Kurtek, Tatjana Seničanin a Sandra Kralj Vukšić, bola použitá metóda dotazníka a priameho rozhovoru.

Autorky Sandra Kralj Vukšić a Tatjana Seničanin stvárnili obsah výstavy na desiatich informačných paneloch a dvoch roll up banneroch. Súčasťou expozície sú však aj praktické ukážky a predmety, ktoré v rámci výskumu pribudli do fondu Slovenského kultúrneho centra Našice.

Molovanje

O IZLOŽBI

U Slavoniji je u prošlosti bilo uobičajeno ukrašavanje zidova interijera, ali i eksterijera obiteljskih kuća papirnatim šablonama i/ili valjcima. Taj su zanat posljednjih desetljeća nove tehnike potisnule u drugi plan. Trenutno je ova vrsta zidnog ukrašavanja sačuvana samo u ruralnim sredinama i njome vlada sve manji broj starijih žena. Etnologinja Muzeja Slavonije Tünde Šipoš Živić, u pokušaju da zabilježi vrijednost ove vrste tradicijskog umjetničkog izražavanja, pristupila je terenskom istraživanju. Kako bi zabilježila ovaj fenomen i među Slovacima, koji su dio etnodemografske slike Slavonije, obratila se 2021. godine Slovačkom centru za kulturu Našice.

Istraživanje na zadanu temu u organizaciji Slovačkog centra za kulturu Našice provedeno je u razdoblju od 2021. do 2023. godine na šest lokacija: u dva sela našičkog kraja, Markovcu Našičkom i Jelisavcu, dva sela u Đakovštini, Josipovcu Punitovačkom i Jurjevcu Punitovačkom, te dva sela u iločkom kraju, Iloku i Radošu. U istraživanju su kao informatori sudjelovali Ana Fabry (rođ. Jakuš 15. 6. 1962.) iz Iloka, Jozefina Hanižjar (rođ. Podmanicki 28. 2. 1953.) iz Markovca Našičkog, Marija Krošlak (rođ. Belan 29. 8. 1950.) iz Radoša, Katica Kuric (rođ. Kanisek 5. 9. 1952.) iz Josipovca Punitovačkog, Vera Majdiš (rođ. 22. 2. 1962.) iz Jurjevca Punitovačkog, Marija Marenjak (rođ. Minarik 19. 1. 1942.) iz Jelisavca i Katica Topolovec (rođ. Marenjak 4. 7. 1969.) iz Jelisavca. U terenskom istraživanju koje su proveli Tünde Šipoš Živić, Marko Kurtek, Tatjana Seničanin i Sandra Kralj Vukšić korištena je metoda upitnika i izravnog razgovora.

Autorice Sandra Kralj Vukšić i Tatjana Seničanin prikazale su sadržaj izložbe na deset informativnih panoa i dva roll up bannera. Izložba je dopunjena praktičnim prikazima te predmetima iz fonda Slovačkog centra za kulturu Našice.

Molovanie

NOSITEĽKY umenia molovania

Meno a priezvisko nositeľky / Ime i prezime nositeljice: Vera Majdiš
Dátum narodenia / Datum rođenja: 22. 2. 1962
Adresa: Jurjevac Punitovački 26, Jurjevac, 31 424 Punitovci

Meno a priezvisko nositeľky / Ime i prezime nositeljice: Katica Topolovec
Dátum narodenia / Datum rođenja: 4. 7. 1969
Adresa: Jana Žiška 62, Jelisavac, 31 500 Našice

Molovanje

NOSITELJICE umijeća molovanja

Meno a priezvisko nositeľky / Ime i prezime nositeljice: Katica Kuric
Dátum narodenia / Datum rođenja: 5. 9. 1952
Adresa: Strossmayerova 19, Josipovac Punitovački, 31 424 Punitovci

Meno a priezvisko nositeľky / Ime i prezime nositeljice: Ana Fabry
Dátum narodenia / Datum rođenja: 15. 6. 1962
Adresa: Ivana Gorana Kovačića 69, 32236 Ilok

Molovanie

Tradícia nástennej maľby Slovákov v Chorvátsku

REMESLO

Molovanie je postup ozdobovania stien interiéru a exteriéru rodinných domov či verejných budov pravidelným opakovaním toho istého ornamentu po celej ploche steny pomocou valčekov alebo používaním papierových predlôh (*mustier, šablónov*). Vzor sa nanášal na vopred vybielené, vápnom natreté steny. Primárna funkcia molovania bola praktická, steny sa museli menej často natierať, teda bieliť či kaliť. Medzi príslušníkmi slovenskej národnostnej menšiny v Chorvátsku molovanie najskôr predstavovalo svojpomocnú činnosť v rámci rodiny či lokálneho spoločenstva, neskôr sa stalo aj vedľajšou zárobkovou činnosťou dedinských dospelých a starších žien. Nešlo o remeslo, ktorému sa vyučili a o hlavný rodinný príjem. Znalosti sa spravidla prenášali medzigeneračne a ženy nadobúdali zručnosti už od raného dievčenského veku. V prvej polovici 20. storočia sa používali šablóny umožňujúce ozdobovanie vo viacerých farbách, avšak tie v druhej polovici 20. storočia zväčšia nahradili valčeky, s prevažne jednofarebnými motívmi, zriedkavejšie sa používali s viacfarebnou ornamentikou. V súčasnosti molovanie zažíva renesanciu, no už stratilo praktickú funkciu a do popredia sa dostala estetická funkcia.

Molovanje

Tradicija oslikavanja zidova kod Slovaka u Hrvatskoj

ZANAT

Molovanje je postupak ukrašavanja unutarnjih i vanjskih zidova obiteljskih kuća ili javnih zgrada kontinuiranom ornamentikom pomoću valjaka ili papirnatih predložaka (*mustra, šablona*). Oslikavali su se prethodno okrečeni, vapnom obijeljeni zidovi. Primarna funkcija molovanja bila je praktična – kako bi se postiglo da se zidovi moraju rjeđe bojiti, odnosno bijeliti. Kod pripadnika slovačke nacionalne manjine u Hrvatskoj molovanje je najprije predstavljalo aktivnost samopomoći unutar obitelji ili lokalnog društva, a kasnije je postalo sekundarnim izvorom zarade seoskih odraslih i starijih žena. Nije to bio izučeni zanat ni glavni obiteljski prihod. Znanje se u pravilu prenosilo s koljena na koljeno, a vještine su se stjecale od ranog djetinjstva. U prvoj polovici 20. stoljeća korišteni su predlošci koji su omogućavali ukrašavanje u više boja, no u drugoj polovici 20. stoljeća uglavnom su ih zamijenili valjci, većinom s prikazom jednobojnih motiva. Oni s višebojnom ornamentikom korišteni su rjeđe. Molovanje u sadašnjosti doživljava renesansu, no već je izgubilo svoju praktičnu funkciju i u prvi plan je došla ona estetska.

Molovanie

Tradícia nástennej maľby Slovákov v Chorvátsku

VÝSKYT

Estetické vnímanie zohráva v živote človeka odjakživa dôležitú úlohu. Ozdobovanie obydlí je známe z najstarších čias v rôznych podobách – freskami, vitrážami, mozaikou... Molovanie sa v okolitých európskych krajinách vyskytuje v druhej polovici 19. storočia. Najskôr v mestách, a odtiaľ sa časom prenieslo aj do vidieckeho prostredia. Zohrávalo nielen úžitkovú či estetickú úlohu, ale preukazovalo aj majetnosť jednotlivcov či celého lokálneho spoločenstva. Na území dnešného Chorvátska je molovanie rozšírené v 20. storočí. Predovšetkým v kontinentálnej časti, kde hlavným stavebným materiálom bola hlina, resp. nepálená, a potom aj pálená tehla. Steny sa udržiavali natieraním vápnom, teda bielením, čo tvorilo podklad pre molovanie.

Molovanje

Tradicija oslikavanja zidova kod Slovaka u Hrvatskoj

RASPROSTRANJENOST

Estetska percepcija oduvijek je imala važnu ulogu u ljudskom životu. Ukrašavanje prostora za stanovanje poznato je od davnina u raznim oblicima – freskama, vitrajima, mozaicima... Molovanje se u okolnim europskim zemljama javlja u drugoj polovici 19. stoljeća. Najprije u gradovima, od kuda se s vremenom prenijelo i u ruralnu sredinu. Imalo je ne samo korisnu ili estetsku ulogu, nego je izražavalo bogatstvo pojedinaca ili čitavog lokalnog društva. Na području današnje Hrvatske molovanje je prisutno u 20. stoljeću, osobito u kontinentalnom dijelu gdje je glavni građevinski materijal bila glina, odnosno nepečena, a potom i pečena opeka. Zidovi su održavani bojenjem vapnom, odnosno krečenjem, što je stvaralo podlogu za molovanje.

Molovanie

Tradícia nástennej maľby Slovákov v Chorvátsku

NÁRADIE

Molovanie nevyžadovalo finančne náročné náradie. Okrem zručnosti bola potrebná papierová predloha *(šablón, mu*stra), kefa, štetec, pravítko, špagát/vlnená niť, prášková farba a rebrík. Keď bol neskôr používaný valček, stačilo mať jedno kovové telo a viac gumených náhradných valčekov s rôznymi mustrami. Ženy si často rôzne zlepšovacie pomôcky vymysleli samy a používali predmety, ktoré už mali. Tak napríklad kuchynské pokrievky používali na vykreslenie oblúka v rohoch miestnosti. Na ťahanie *štráfov* používali zubnú kefku, alebo kefu na topánky rozrezali na dve polovice a používali ich na nanášanie farby, teda *šúchanie* predlôh.

Molovanje

Tradicija oslikavanja zidova kod Slovaka u Hrvatskoj

PRIBOR

Za molovanje nije bio potreban skup alat. Uz vještinu je bio potreban papirnati predložak (*šablona, mustra*), četka, kist, ravnalo, špaga/ vuneni konac, boja u prahu i ljestve. Kada se kasnije koristio valjak, bilo je dovoljno imati jedno metalno tijelo i nekoliko gumenih zamjenskih valjaka s različitim uzorcima. Žene su često same izmišljale razna pomagala za poboljšanje te koristile predmete koje su već imale. Tako su, primjerice, kuhinjski poklopci korišteni za crtanje luka u kutovima. Četkicom za zube crtale su *štrafte* ili su četku za cipele rezale na dvije polovice i njima nanosile boju koristeći predloške.

Molovanie

Tradícia nástennej maľby Slovákov v Chorvátsku

VALČEK

Dekoračný maliarsky valček (alebo váľčok) sa skladá z kovového tela s rúčkou (*mašina*), nádoby, do ktorej sa vlieva farba a úchytky na valčeky. Na úchytkách kovového tela sú zvislo upevnené tri valčeky – dva kovové s rovnou plochou a jeden gumený, v ktorom sú vyryté geometrické, florálne alebo nezriedka aj zvieracie motívy a ktorý sa mení v závislosti od výberu ornamentu. Vyskytujú sa v dvoch šírkach. Užšie merali približne 14 a širšie 25 centimetrov. Rozlišovali sa však aj podľa priemeru valčeka.

Molovanje

VALJAK

Dekorativni molerski valjak sastoji se od metalnog tijela na kojem se nalazi drška (*mašina*), zatim posude u koju se ulijeva boja i držača za valjčiće. Na držačima metalnog tijela okomito su pričvršćena tri valjka – dva metalna ravne površine i jedan gumeni, u koji su urezani geometrijski, vegetativni ili nerijetko i životinjski motivi, a koji se mijenja ovisno o izboru ornamenta. Pojavljuju se u dvije širine, uži su bili oko 14, a širi 25 centimetara, no razlikovali su se i u promjeru.

Molovanie

TECHNIKA OZDOBOVANIA STIEN POUŽÍVANÍM VALČEKA

Valčekovaním (váľčokuvaniami) ženy nanášali na podklad ozdobný vzor, vyrezaný do gumeného valca. Vzor sa z gumeného valčeka na stenu prenáša pritlačením valčeka a jeho ťahaním odspodu nahor alebo opačne. Do kovovej nádoby na valčeku sa pred nanášaním na stenu vlieva farba. Keď sa valček opretý o stenu ťahá, na gumený valček, ktorý je hore, farbu z nádoby prenášajú kovové valčeky, ktoré sú umiestnené medzi nádobou s farbou a gumeným valčekom. Valčekovaním vzniká kontinuálny zvislý ornament. Prikladaním valčeka k okraju už aplikovaného vyvalčekovaného pásu a ďalším nanášaním vzniká jednoliata ozdoba, pri ktorej nie je viditeľné, že vznikla nanášaním farebných ornamentov v pásoch.

Molovanje

TEHNIKA UKRAŠAVANJA ZIDOVA POMOĆU VALJKA

Rolanjem na podlogu žene su nanosile ukrasnu šaru koja je urezana u gumenom valjku. Uzorak se s gumenog valjka prenosi na zid pritiskom gumenog valjka i povlačenjem valjka odozdo prema gore ili obrnuto. Boja se prije nanošenja na zid ulijeva u metalnu posudu na valjku. Prilikom povlačenja valjka naslonjenog na zid, boja iz posude se preko metalnih valjaka, koji se nalaze između posude za boju i gumenog valjka, prenosi na gumeni valjak koji je iznad. Rolanje valjka stvara kontinuirani okomiti ornament. Prislanjanjem valjka na rub već nanesenog uzorka i daljnjim nanošenjem nastaje kompaktni ukras, pri čemu se ne vidi da je nastao nanošenjem ornamenata u obliku trake.

Molovanie

PREDLOHY (šablóny, mustry)

Papierové predlohy (*šablóny, mustry*) s vyrezanými motívmi kvetov, zvierat, geometrických ornamentov umožňujú viacfarebné ozdobovanie stien. Každá predloha obsahuje dva až šesť kusov papierových štvorcov. Vrstvením jednotlivých papierových štvorcov, ktoré sa prikladajú na stenu a vymaľovaním vyrezaných častí zakaždým inou farbou, umožňovala táto technika viacfarebné vytváranie rôznych motívov a vzorov. Predlohy si ženy kupovali na okolitých lokálnych či regionálnych trhoch alebo ich kopírovali. Kopírovalo sa rovnakou technikou, najmä molovaním, ale v tomto prípade sa farba nanášala na papier. Následne sa omaľované časti vyrezávali a celý papier natreli emailovou farbou, aby sa dosiahla odolnosť proti vlhkosti, čo umožňovalo dlhodobé viacnásobné používanie predlôh. Papierové predlohy si ženy kopírovali hlavne od príbuzných a známych, nielen v rámci lokálneho spoločenstva, ale aj v rámci sociálnej komunikácie medzi obcami – napr. Jelisavčanky od Josipovčaniek, Markovčanky od Jelisavčaniek, Iločanky a Radošanky od Sloveniek z Vojvodiny, kam chodili na hody.

Molovanje

PREDLOŠCI (šablone, mustre)

Papirnati predlošci (*šablone, mustre*) s izrezanim motivima cvijeća, životinja, geometrijskih ornamenata omogućuju višebojno ukrašavanje zidova. Svaki predložak sadrži dva do šest kvadratnih papira. Slojevitom upotrebom pojedinačnih kvadratnih papira, koji se prilažu na zid i bojenjem izrezanih dijelova svaki put drugom bojom, ova je tehnika omogućila višebojno prikazivanje raznih motiva i uzoraka. Predloške su žene kupovale na okolnim lokalnim ili regionalnim sajmovima ili ih kopirale. Kopiralo se istom tehnikom molovanja, ali u ovom slučaju se boja nanosila na papir. Potom su se oslikani dijelovi izrezivali, a cijeli papir je obojan emajl bojom kako bi se postigla otpornost na vlagu, što je omogućilo dugotrajnu višekratnu upotrebu. Papirnati predlošci uglavnom su kopirani od rodbine i poznanika i to ne samo unutar lokalne zajednice, već i u socijalnoj komunikaciji između općina – npr. Jelisavčanke od Josipovčanki, Markovčanke od Jelisavčanki, Iločanke i Radošanke od Slovakinja iz Vojvodine, kamo su odlazile na kirvaj, god.

Molovanie

TECHNIKA PREDLOHAMI

Každý z papierových štvorcov jednotlivej predlohy má vyrezané iné časti konkrétneho ornamentu, ktoré sa farbia inou farbou. Tieto sa používajú v určenom poradí, jeden za druhým a celkový počet je aplikovaný na rovnakom mieste, aby sa dosiahla viacfarebnosť. Ako pomôcka na použitie v správnom poradí a na správnom mieste slúžia perforované označenia každého jednotlivého papierového štvorca na jej okraji. Na jednom mieste však počet dierok rastie – prvý papier má jednu perforáciu, druhý dve atď., aby bolo jasné poradie, v akom sa nanášajú farby, čo vytvára viacfarebné ornamenty. Perforácie na ostatných miestach sú stále rovnaké a opakujú sa na každom papiery, pretože tieto dierky po aplikácii na stenu označujú presne miesto, kam položiť ďalší papier a kde pokračovať s opakovaním predlohy, aby sa dosiahlo vytváranie celistvého nepretržitého viacfarebného motívu. Vyvolával sa tak dojem tapety, ktoré sa používali až o niekoľko desaťročí neskôr. Začínalo sa nanášaním, *šuchaním mustry* zhora nadol a zľava doprava, pričom molerka používala rebrík a postupne, ako sa približovala nižšie, buď voľne stála alebo pri aplikácii *mustry* v spodnej časti čupela.

Molovanje

TEHNIKA PREDLOŠCIMA

Svaki od kvadratnih papira jednog predloška ima izrezane neke druge dijelove određenog ukrasa koji se boje drugom bojom. Koriste se navedenim redoslijedom, jedan za drugim, a svaki od kvadratnih papira se aplicira na isto mjesto, čime se postiže višebojnost. Pojedinačni papirnati komadi određenog predloška označeni su rupama na više strana obruba. Perforirane oznake na rubu svakog pojedinog papira koriste se kao smjernice za pravilan redoslijed i ispravno postavljanje tijekom upotrebe. Na jednom se mjestu, međutim, povećava broj rupica – prvi papir ima jednu perforaciju, drugi dvije itd., tako da je redoslijed nanošenja boja jasan, što stvara višebojne ornamente. Perforacije na ostalim mjestima su uvijek iste i ponavljaju se na svakom papiru, jer nakon nanošenja na zid ove rupe točno označavaju gdje staviti sljedeći papir te gdje nastaviti s ponavljanjem predloška da se dosegne stvaranje cjelovitog kontinuiranog motiva. Stvarao se tako dojam tapeta koje su korištene tek desetljećima kasnije. Započinjalo se nanošenjem uzorka odozgo prema dolje i slijeva nadesno, pri čemu je molerka koristila ljestve ili je slobodno stajala ili čučala dok je nanosila uzorak u donjem dijelu.

Molovanie

Tradícia nástennej maľby Slovákov v Chorvátsku

BORDÚRY

Zdobenie stien bordúrami predstavuje spôsob ozdobovania predlohami alebo ťahaním farebných pásikov, *štráfov* či *štraftov* – čím sa oddeľoval strop od stien alebo sa zvýrazňovali rohy stien. Okrem estetickej funkcie bolo účelom bordúr zakrytie nerovností steny a optické rozdelenie pomaľovanej plochy. Pri oddeľovaní stropu od stien sa predlohy v podobe papierových pásikov, *trámikov* kládli vodorovne a vytvárali venček, kým oddeľovanie stien v rohoch izby sa dosahovalo zvislým používaním predlôh a vytváraním stĺpovitého ornamentu a to jednej farby alebo viacfarebne. Predlohy bývali doplňované ľubovoľným počtom štráft rôznej šírky a rôznych farieb pozdĺž oboch alebo iba z jednej strany aplikovanej predlohy. Niekedy sa bordúra vytvárala len viacnásobným ťahaním štraftov rôznych šírok a farieb. Aby boli rovné, ako pomôcka sa používalo pravítko alebo špagát či vlnená niť, namočená do práškovej farby. Niť sa za pomoci dvoch osôb roztiahla na mieste, kde mala byť a tretia osoba zafarbenú niť natiahla niekoľko centimetrov od steny k sebe a následne pustila. Tým sa farba z nite preniesla na stenu a predkreslila pásik. Štrafty sa v rohoch spájali oblúkmi, pri kreslení ktorých si molerky pomáhali pokrievkami z kuchynských hrncov rôznej veľkosti.

Molovanje

BORDURE

Ukrašavanje zidova bordurama predstavlja način ukrašavanja predlošcima ili povlačenjem crta, pruga ili *štrafti* u boji – kojima se odjeljivao strop od zidova ili kutovi prostorije na dva dijela. Osim estetske, funkcija bordura bila je prekriti neravnine i optički podijeliti površine koje su molovane. Pri odjeljivanju stropa od zidova predlošci u obliku papirnatih traka, tzv. *tramika* su položeni horizontalno i stvaraju vijenac, dok je odvajanje zidova u kutovima prostorije postignuto okomitom upotrebom predložaka i stvaranjem jednobojnog ili višebojnog stupastog ornamenta. Šablone su nekada bile nadopunjene proizvoljnim brojem pruga različite debljine i boja duž obje ili samo jedne strane apliciranog predloška. Međutim, obrub se ponekad stvarao samo višestrukim povlačenjem traka različitih širina i boja. Kao pomoćno sredstvo, da bi štrafte bile ravne, služilo je ravnalo ili špaga ili vuneni konac. Konac namočen u boju u prahu uz pomoć dvoje ljudi razvučen je na mjestu gdje treba biti štrafta, a treća osoba je napela konac nekoliko centimetara od zida prema sebi i potom ga pustila. To je uzrokovalo da se boja s konca prenese na zid i ocrta vodoravnu crtu. Na kutovima su se štrafte spajale lukovima, koje su molerke ocrtavale poklopcima kuhinjskih posuda različitih veličina.

Molovanie

Tradícia nástennej maľby Slovákov v Chorvátsku

FARBY

Molerky, ženy, ktoré sa molovaním zaoberali, mali zvyčajne silné estetické cítenie. Dôležité bolo geometrické sledovanie plochy steny a motívov tak, aby na seba plynulo nadväzovali zvislo aj vodorovne. Zvláštny dôraz kládli na kombinovanie farieb. „Veď život má byť pestrý, ale všetko musí spolu aj ladiť“ (Katica Kuric). Molerky používali farby v prášku, buď balené v priesvitnom igelite v kilovom balení, alebo kupovali rinfúzne na gramy. Neskôr, v 70. rokoch minulého storočia, trh zaplavili tekuté farby. Do bielej základnej farby pridávali pigmenty rôznych farieb a intenzitu zafarbenia určil pomer základnej bielej farby a pigmentu. Farebný prášok sa miešal s vodou a/alebo mliekom. Niektoré molerky do farby pridávali vajce a pálenku, aby bola farba odolnejšia voči zotretiu. Najčastejšie sa používala zelená, hnedá a modrá farba v rôznych odtieňoch. Zriedkavejšie strieborná a zlatá prášková farba, ktoré sa pripravovali miešaním výlučne s pálenkou, nie s vodou. Tie sa používali iba na valčekovanie, a to najmä priestorov, ktoré sa používali menej, teda ktoré sa potom maľovali zriedkavejšie (napríklad spálne). Pri používaní striebornej či zlatej farby sa preferovali drobnejšie motívy (napr. hviezdičky), nezriedka sa tak ozdobovali aj stropy.

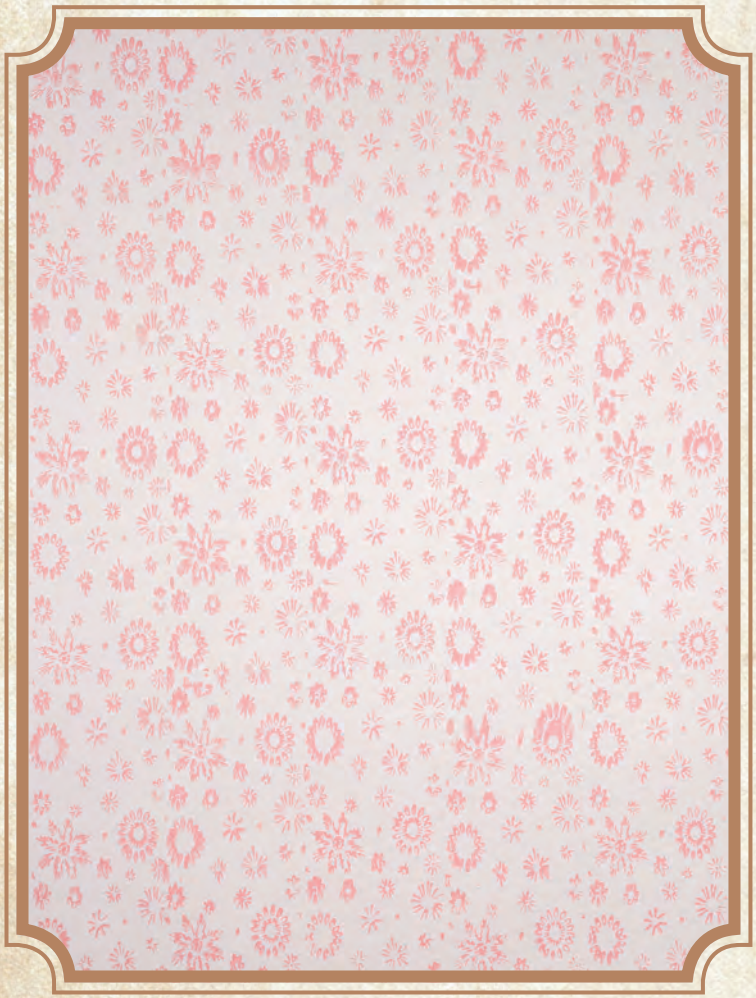
Molovanje

BOJE

Molerke, žene koje su se bavile molovanjem, često su imale vrlo izražen estetski osjećaj. Bilo je važno geometrijski slijediti površinu zida, a ujedno i motiv, tako da se povezuje i vertikalno i horizontalno. Poseban naglasak stavljale su na kombiniranje boja. „Pa život treba biti šaren, no sve mora biti u skladu“ (Katica Kuric). Molerke su koristile boje u prahu pakirane u prozirnu plastiku u pakiranju od kilograma, ili kupljene u rinfuzi na grame. Kasnije u 70-ima prošloga stoljeća tekuće boje su preplavile tržište. U bijelu temeljnu boju dodavani su pigmenti različitih boja, a intenzitet bojenja određivao je omjer osnovne bijele boje i pigmenta. Obojeni prah miješao se s vodom i/ili mlijekom. Neke molerke su u boju dodavale jaje i rakiju kako bi boja bila otpornija na skidanje. Najčešće su korištene zelena, smeđa i plava u raznim nijansama. Srebrna i zlatna boja u prahu koristile su se rjeđe, a pripremale su se miješanjem isključivo s rakijom, a ne s vodom. Služile su samo za nanošenje valjkom, uglavnom za prostore koji su se manje koristili, odnosno koji su rjeđe krečeni (primjerice spavaće sobe). Pri korištenju srebrne ili zlatne boje, preferirani su manji motivi (npr. zvijezde), a stropovi su također često ukrašavani na ovaj način.

Molovanie

MOTÍVY (vzory, mustry)

Na ozdobovanie stien sa používali rôzličné vegetatívne, florálne, zoomorfné, geometrické ornamenty či abstraktné vzory. Motívy stvárňovali tvary a javy z blízkeho či vzdialeného okolia alebo boli abstraktné. Všetky však boli inšpirované dobovou módou, takže niektoré boli v určitom čase preferované, častejšie používané. Podľa nepísaného pravidla sa drobné vzory používali pri molovaní priestorov, ktoré boli náchylnejšie na znečistenie, napr. kuchyne alebo letné kuchyne. Často sa používala ornamentika inšpirovaná barokovými motívmi, obľubenými v tapetových vzoroch.

Molovanje

MOTIVI (šare, mustre)

U oslikavanju zidova korišteni su različiti vegetativni, floralni, zoomorfni, geometrijski ornamenti ili apstraktni uzorci. Motivi su prikazivali oblike i pojave iz bliže ili dalje okoline ili su bili apstraktni. No, svi su bili inspirirani tadašnjom modom pa su neki bili posebno popularni u određenim razdobljima te su često korišteni. Prema nepisanom pravilu, sitne šare koristile su se prilikom bojenja prostora koji su bili skloniji onečišćenju, npr. kuhinje ili ljetne kuhinje. Često je korištena bogata ornamentika inspirirana baroknim motivima, koji se pojavljuju u uzorcima tapeta.

Ukážky vzorov získaných terénnym výskumom

Prikazi uzoraka prikupljenih terenskim istraživanjem

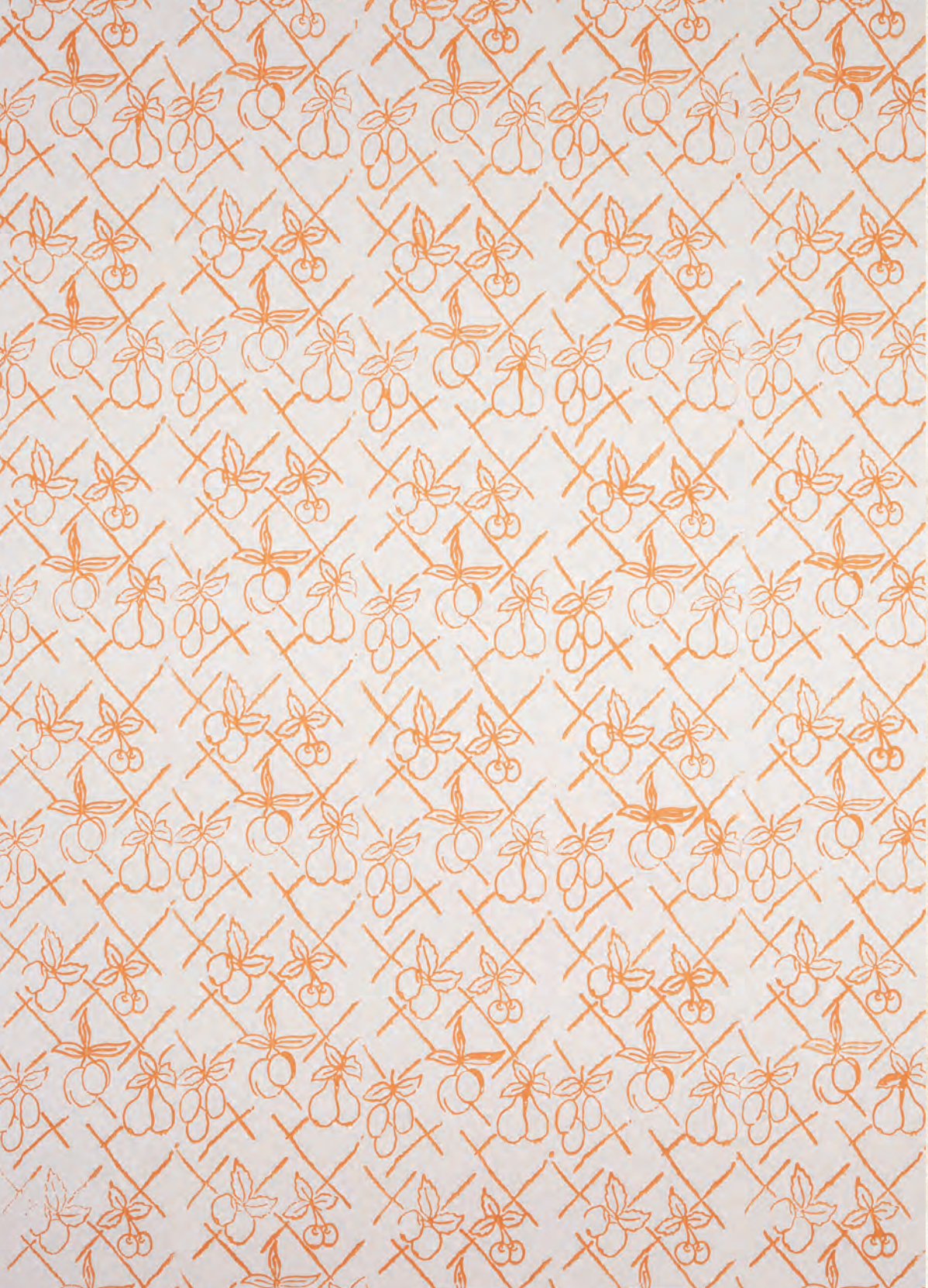
Ukážka abstraktného a vegetatívneho motívu úzkym valčekom, Katica Topolovec, Jelisavec, 2021

Prikaz apstraktnog i vegetativnog motiva uskim valjkom, Katica Topolovec, Jelisavac, 2021.

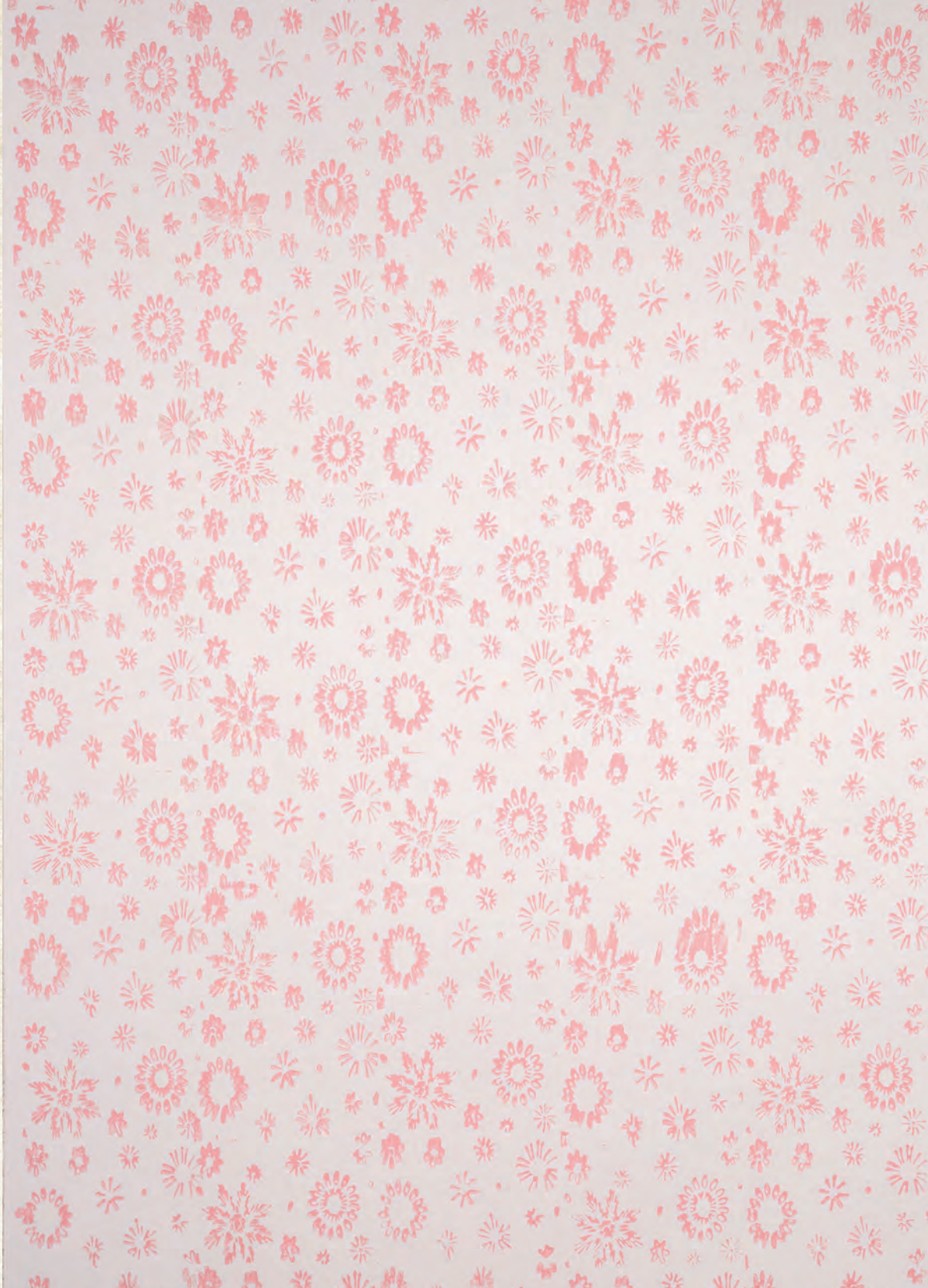
Umelecké stvárnenie vegetatívneho motívu úzkym valčekom, Katica Topolovec, Jelisavec, 2021

Umjetnički prikaz vegetativnog motiva uskim valjkom, Katica Topolovec, Jelisavac, 2021.

Ukážka abstraktného
a vegetatívneho motívu úzkym
valčekom, Katica Topolovec,
Jelisavec, 2021

Prikaz apstraktnog
i vegetativnog motiva uskim
valjkom, Katica Topolovec,
Jelisavac, 2021.

Ukážka vzoru vegetatívneho motívu úzkym valčekom, Katica Topolovec, Jelisavec, 2021

Prikaz uzorka vegetativnog motiva uskim valjkom, Katica Topolovec, Jelisavac, 2021.

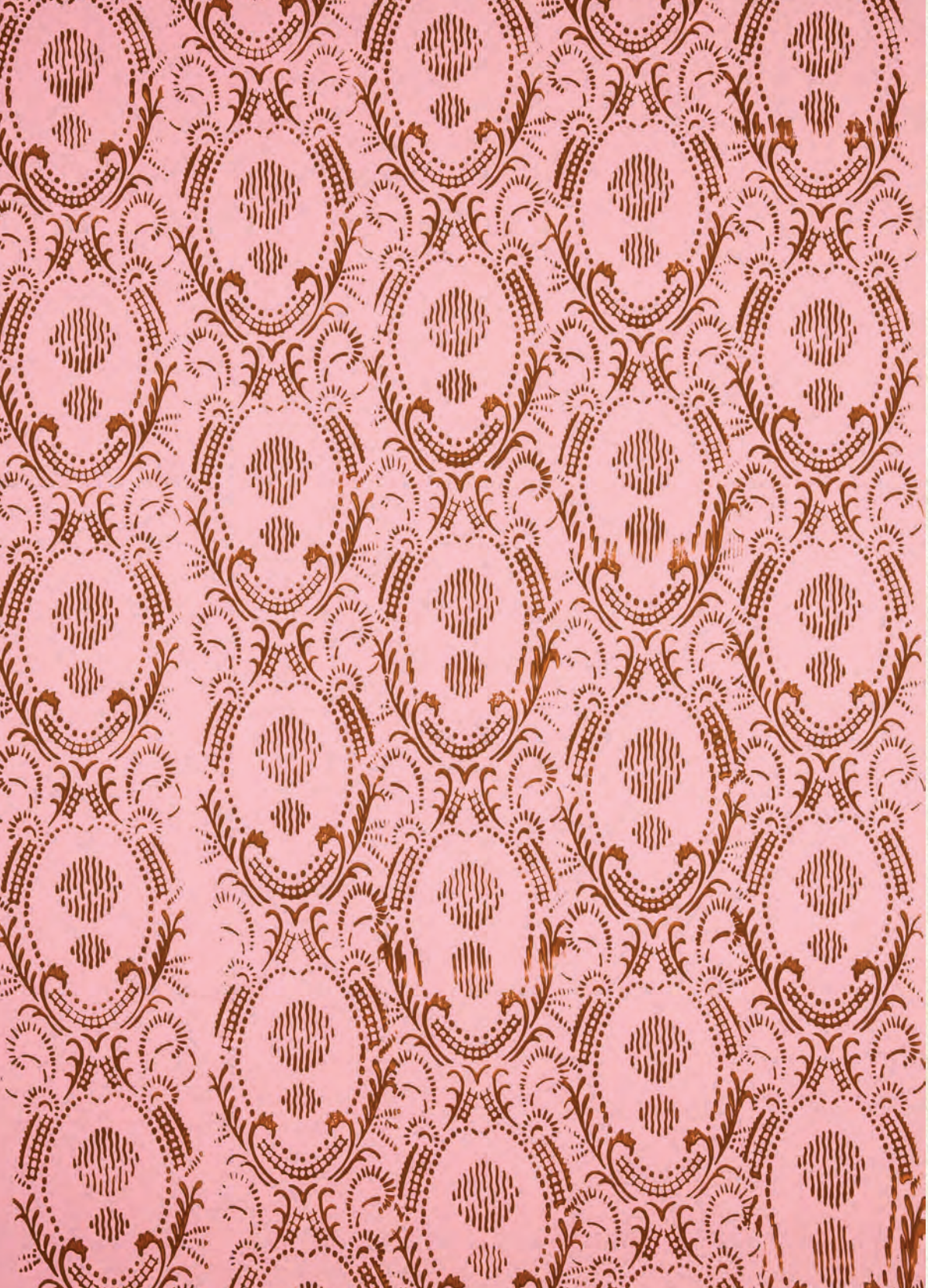
Umelecké stvárnenie vegetatívneho motívu úzkym valčekom, Katica Topolovec, Jelisavec, 2021

Umjetnički prikaz vegetativnog motiva uskim valjkom, Katica Topolovec, Jelisavac, 2021.

Ukážka vzoru abstraktného motívu úzkym valčekom, Katica Topolovec, Jelisavec, 2021

Prikaz uzorka apstraktnog motiva uskim valjkom, Katica Topolovec, Jelisavac, 2021.

Ukážka vzoru barokového motívu úzkym valčekom, Katica Topolovec, Jelisavec, 2021

Prikaz uzorka baroknog motiva uskim valjkom, Katica Topolovec, Jelisavac, 2021.

Ukážka vzoru vegetatívneho motívu úzkym valčekom, Katica Topolovec, Jelisavec, 2021

Prikaz uzorka vegetativnog motiva uskim valjkom, Katica Topolovec, Jelisavac, 2021.

Ukážka vzoru abstraktného motívu úzkym valčekom, Katica Topolovec, Jelisavec, 2021

Prikaz uzorka apstraktnog motiva uskim valjkom, Katica Topolovec, Jelisavac, 2021.

Ukážka vzoru vegetatívneho motívu úzkym valčekom, Katica Topolovec, Jelisavec, 2021

Prikaz uzorka vegetativnog motiva uskim valjkom, Katica Topolovec, Jelisavac, 2021.

Umelecké stvárnenie vegetatívneho motívu úzkym valčekom, Katica Topolovec, Jelisavec, 2021

Umjetnički prikaz vegetativnog motiva uskim valjkom, Katica Topolovec, Jelisavac, 2021.

Ukážka vzoru abstraktného motívu úzkym valčekom, Katica Topolovec, Jelisavec, 2021

Prikaz uzorka apstraktnog motiva uskim valjkom, Katica Topolovec, Jelisavac, 2021.

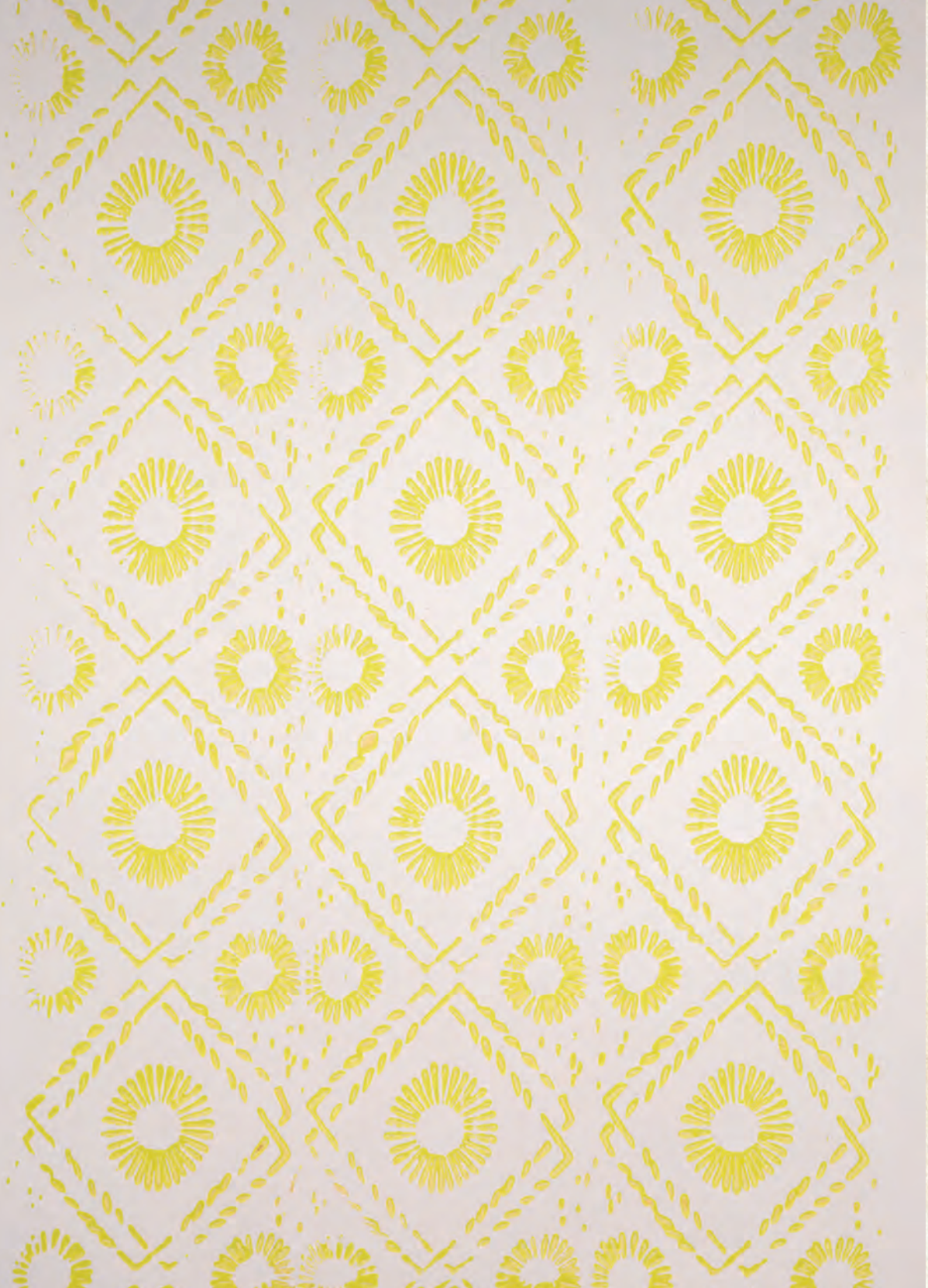
Ukážka vzoru vegetatívneho motívu širokým valčekom, Katica Kuric, Josipovec Punitovský, 2021

Prikaz uzorka vegetativnog motiva širokim valjkom, Katica Kuric, Josipovac Punitovački, 2021.

Ukážka vzoru vegetatívneho motívu širokým valčekom, Katica Kuric, Josipovec Punitovský, 2021

Prikaz uzorka vegetativnog motiva širokim valjkom, Katica Kuric, Josipovac Punitovački, 2021.

Ukážka abstraktného
a vegetatívneho motívu
širokým valčekom,
Katica Kuric, Josipovec
Punitovský, 2021

Prikaz apstraktnog
i vegetativnog motiva širokim
valjkom, Katica Kuric,
Josipovac Punitovački, 2021.

Ukážka abstraktného a vegetatívneho motívu širokým valčekom, Katica Kuric, Josipovec Punitovský, 2021

Prikaz apstraktnog i vegetativnog motiva širokim valjkom, Katica Kuric, Josipovac Punitovački, 2021.

Ukážka vzoru abstraktného motívu úzkym valčekom, Vera Majdiš, Jurjevec Punitovský, 2021

Prikaz uzorka apstraktnog motiva uskim valjkom, Vera Majdiš, Jurjevac Punitovački, 2021.

Umelecké stvárnenie vegetatívneho motívu úzkym valčekom, Vera Majdiš, Jurjevec Punitovský, 2021

Umjetnički prikaz vegetativnog motiva uskim valjkom, Vera Majdiš, Jurjevac Punitovački, 2021.

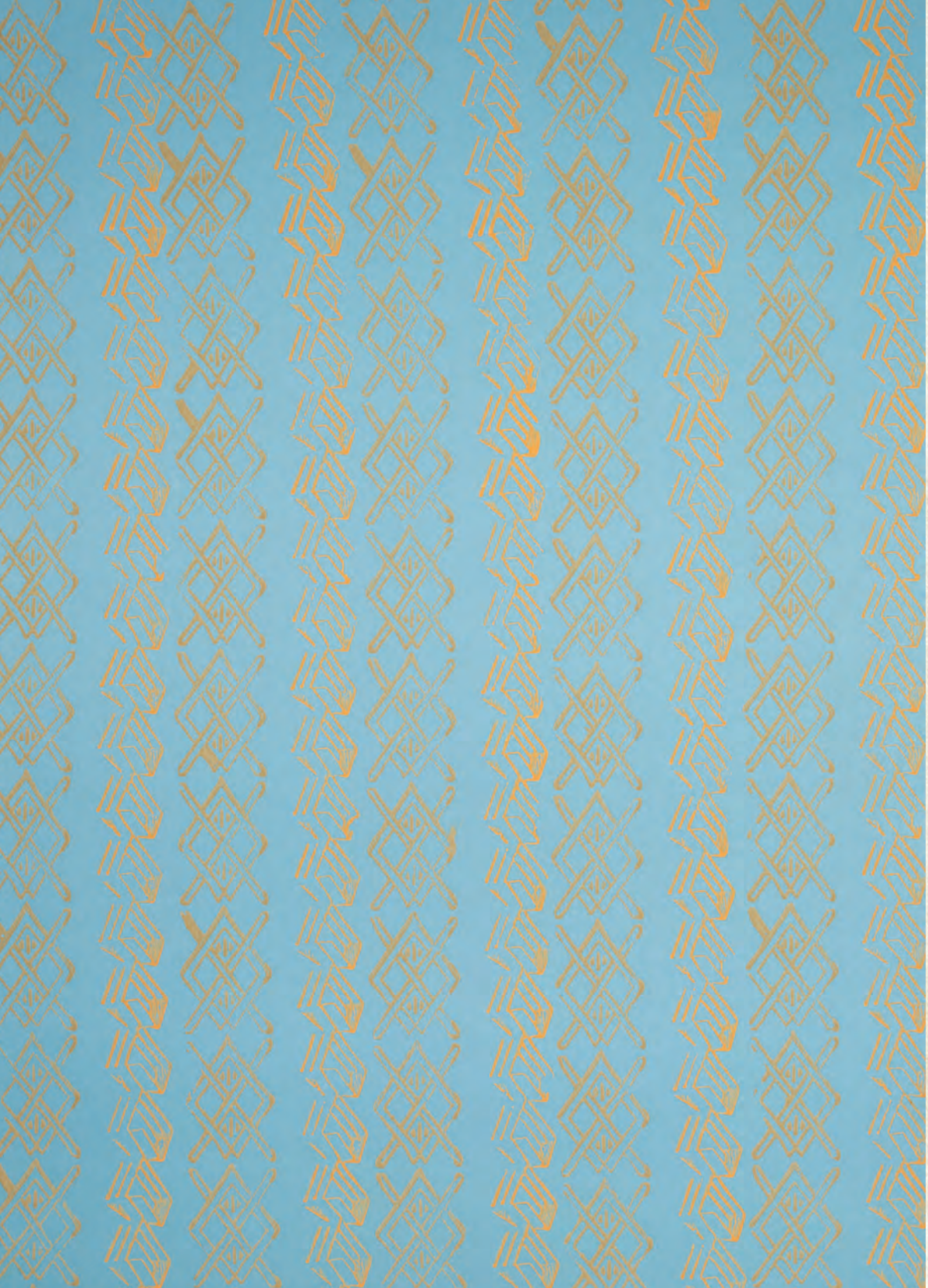
Umelecké stvárnenie vegetatívneho motívu širokým valčekom, Vera Majdiš, Jurjevec Punitovský, 2021

Umjetnički prikaz vegetativnog motiva širokim valjkom, Vera Majdiš, Jurjevac Punitovački, 2021.

Ukážka vzoru barokového motívu širokým valčekom, Vera Majdiš, Jurjevec Punitovský, 2021

Prikaz uzorka baroknog motiva širokim valjkom, Vera Majdiš, Jurjevac Punitovački, 2021.

Ukážka vzoru abstraktného motívu úzkym valčekom s dvoma nádobami, Vera Majdiš, Jurjevec Punitovský, 2021

Prikaz uzorka apstraktnog motiva uskim valjkom s dvije posude, Vera Majdiš, Jurjevac Punitovački, 2021.

Umelecké stvárnenie vegetatívneho motívu úzkym valčekom, Vera Majdiš, Jurjevec Punitovský, 2021

Umjetnički prikaz vegetativnog motiva uskim valjkom, Vera Majdiš, Jurjevac Punitovački, 2021.

Ukážka vzoru zátišia širokým valčekom, Vera Majdiš, Jurjevec Punitovský, 2021

Prikaz uzorka mrtve prirode širokim valjkom, Vera Majdiš, Jurjevac Punitovački, 2021.

Umelecké stvárnenie vegetatívneho motívu úzkym valčekom a bordúra, Vera Majdiš, Jurjevec Punitovský, 2021

Umjetnički prikaz vegetativnog motiva uskim valjkom i bordura, Vera Majdiš, Jurjevac Punitovački, 2021.

Ukážka vzoru abstraktného motívu úzkym valčekom, Vera Majdiš, Jurjevec Punitovský, 2021

Prikaz uzorka apstraktnog motiva uskim valjkom, Vera Majdiš, Jurjevac Punitovački, 2021.

Ukážka vzoru barokového motívu širokým valčekom, Vera Majdiš, Jurjevec Punitovský, 2021

Prikaz uzorka baroknog motiva širokim valjkom, Vera Majdiš, Jurjevac Punitovački, 2021.

Ukážka vzoru vegetatívneho motívu trojvrstvovou predlohou, Vera Majdiš, Jurjevec Punitovský, 2021

Prikaz uzorka vegetativnog motiva troslojnim predloškom, Vera Majdiš, Jurjevac Punitovački, 2021.

Ukážka vzoru vegetatívneho a barokového motívu päťvrstvovou predlohou, Vera Majdiš, Jurjevec Punitovský, 2021

Prikaz uzorka vegetativnog i baroknog motiva peteroslojnim predloškom, Vera Majdiš, Jurjevac Punitovački, 2021.

Ukážka vzoru vegetatívneho a abstraktného motívu dvojvrstvovou predlohou, Vera Majdiš, Jurjevec Punitovský, 2021

Prikaz uzorka vegetativnog i apstraktnog motiva dvoslojnim predloškom, Vera Majdiš, Jurjevac Punitovački, 2021.

Ukážka vzoru vegetatívneho motívu dvojvrstvovou predlohou, Vera Majdiš, Jurjevec Punitovský, 2021

Prikaz uzorka vegetativnog motiva dvoslojnim predloškom, Vera Majdiš, Jurjevac Punitovački, 2021.

Ukážka vzorov abstraktného motívu dvoma úzkymi valčekmi jeden cez druhý, Ana Fabry, Ilok, 2022

Prikaz uzoraka apstraktnog motiva dvama uskim valjcima jedan preko drugog, Ana Fabry, Ilok, 2022.

Ukážka vzoru abstraktného motívu úzkym valčekom, Ana Fabry, Ilok, 2022

Prikaz uzorka apstraktnog motiva uskim valjkom, Ana Fabry, Ilok, 2022.

Ukážka vzoru barokového motívu širokým valčekom, Ana Fabry, Ilok, 2022

Prikaz uzorka baroknog motiva širokim valjkom, Ana Fabry, Ilok, 2022.

Ukážka vzoru barokového motívu úzkym valčekom a bordury, Ana Fabry, Ilok, 2022

Prikaz uzorka baroknog motiva uskim valjkom i bordure, Ana Fabry, Ilok, 2022.

Ukážka vzoru barokového motívu úzkym valčekom a predloha, Ana Fabry, Ilok, 2022

Prikaz uzorka baroknog motiva uskim valjkom i predložak, Ana Fabry, Ilok, 2022.

Ukážka vzoru vegetatívneho motívu širokým valčekom, Ana Fabry, Ilok, 2022

Prikaz uzorka vegetativnog motiva širokim valjkom, Ana Fabry, Ilok, 2022.

Ukážka zoomorfného
a vegetatívneho motívu úzkym
valčekom, Ana Fabry,
Ilok, 2022

Prikaz animalnog i
vegetativnog motiva uskim
valjkom, Ana Fabry,
Ilok, 2022.

Umelecké stvárnenie vegetatívneho motívu úzkym valčekom, Ana Fabry, Ilok, 2022

Umjetnički prikaz vegetativnog motiva uskim valjkom, Ana Fabry, Ilok, 2022.

Umelecké stvárnenie vegetatívneho motívu širokým valčekom, Ana Fabry, Ilok, 2022

Umjetnički prikaz vegetativnog motiva širokim valjkom, Ana Fabry, Ilok, 2022.

Ukážka vzoru barokového motívu úzkym valčekom, Ana Fabry, Ilok, 2022

Prikaz uzorka baroknog motiva uskim valjkom, Ana Fabry, Ilok, 2022.

Ukážka vzoru vegetatívneho motívu úzkym valčekom, Ana Fabry, Ilok, 2022

Prikaz uzorka vegetativnog motiva uskim valjkom, Ana Fabry, Ilok, 2022.

Ukážka vzoru vegetatívneho motívu úzkym valčekom, Ana Fabry, Ilok, 2022

Prikaz uzorka vegetativnog motiva uskim valjkom, Ana Fabry, Ilok, 2022.

Ukážka vzoru abstraktného motívu úzkym valčekom, Ana Fabry, Ilok, 2022

Prikaz uzorka apstraktnog motiva uskim valjkom, Ana Fabry, Ilok, 2022.

Ukážka vzoru vegetatívneho a abstraktného motívu dvojvrstvovou predlohou, Ana Fabry, Ilok, 2022

Prikaz uzorka vegetativnog i apstraktnog motiva dvoslojnim predloškom, Ana Fabry, Ilok, 2022.

Gánok ozdobený predlohou a bordúrami,
Josipovec Punitovský, 2021

Trijem ukrašen predloškom i bordurama,
Josipovac Punitovački, 2021.

Predsieň ozdobená predlohou, valčekom a bordúrami,
Radoš, 2022

Predsoblje ukrašeno predloškom, valjkom i bordurama,
Radoš, 2022.

Interiér rodinného domu ozdobený valčekom, predlohou a bordúrou, Ilok, 2022

Interijer obiteljske kuće ukrašen valjkom, predloškom i bordurom, Ilok, 2022.

Interiér rodinného domu ozdobený valčekom a predlohou, Ilok, 2022

Interijer obiteljske kuće ukrašen valjkom i predloškom, Ilok, 2022.

Gánok ozdobený valčekom, predlohou a bordúrami, Radoš, 2022

Trijem ukrašen valjkom, predloškom i bordurama, Radoš, 2022.

Gánok ozdobený valčekom a bordúrou, Jelisavec, 2021

Trijem ukrašen valjkom i bordurom, Jelisavac, 2021.

Gánok ozdobený valčekom, Markovec Našický, 2021

Trijem ukrašen valjkom, Markovac Našički, 2021.

Interiér rodinného domu ozdobený predlohou a bordúrami, Radoš, 2022

Interijer obiteljske kuće ukrašen predloškom i bordurama, Radoš, 2022.

Predsieň ozdobená predlohou, valčekom a bordúrami, Josipovec Punitovský, 2021

Predsoblje ukrašeno predloškom, valjkom i bordurama, Josipovac Punitovački, 2021.

Interiér rodinného domu ozdobený valčekmi a bordúrami, Radoš, 2022

Interijer obiteljske kuće ukrašen valjcima i bordurama, Radoš, 2022.

Interiér rodinného domu ozdobený predlohou a bordúrami, Jelisavec, 2021

Interijer obiteljske kuće ukrašen predloškom i bordurama, Jelisavac, 2021.

Gánok ozdobený valčekom a bordúrami, Jelisavec, 2021

Trijem ukrašen valjkom i bordurama, Jelisavac, 2021.

Foto: Ľudovít Pomichal

dr. sc. SANDRA KRALJ VUKŠIĆ rođena je u Našicama 1972. Doktorirala je na katedri etnologije i etnomuzikologije Filozofskog fakulteta Sveučilišta Konstantina Filozofa u Nitri 2009. godine. Na istom je fakultetu stekla zvanje magistra slovačkog jezika i literature. U Slovačkom centru za kulturu Našice (SKC Našice) zaposlena je na mjestu ravnateljice od 2011. godine, gdje s ciljem očuvanja etničkog, jezičnog i kulturnog identiteta Slovaka u RH provodi informativne, edukativne, istraživačke i izložbene programe i projekte. Sudionica je međunarodnih konferencija te etnoloških istraživanja. Autorica je brojnih studija, tiskanih izdanja i suautorica izložaba o Slovacima u RH. Dobitnica je medalje Ureda za iseljene Slovake za zasluge u području etnoloških istraživanja slovačke etničke skupine u Hrvatskoj, promicanja slovačkog jezika i provedbe obrazovnih programa u slovačkoj zajednici u Hrvatskoj te stručnog promicanja umjetnosti i kulture u okviru SKC Našice.

TATJANA SENIČANIN, mag. rođena je 1989. godine u Našicama. Diplomirala je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 2014. godine. Od 2014. godine zaposlena je na mjestu kustosa SKC Našice, gdje djeluje na području očuvanja kulturne baštine Slovaka u Hrvatskoj te sudjeluje u organizaciji predavanja, izložaba i istraživanja. Od 2018. do 2020. godine te od 2022. urednica je časopisa Prameň i suautorica izložaba i publikacija SKC Našice. Dobitnica je priznanja Saveza Slovaka i Matice slovačke Markovac Našički za dugogodišnji rad na očuvanju slovačke manjinske kulture i jezika u Republici Hrvatskoj.

Mgr. SANDRA KRALJ VUKŠIĆ, PhD. sa narodila v roku 1972 v meste Našice. Na Katedre etnológie a etnomuzikológie Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre v roku 2009 ukončila doktorandské štúdium. Na rovnakej fakulte ukončila magisterské dvojodborové štúdium slovenského jazyka a literatúry. Od roku 2011 pôsobí ako riaditeľka SKC Našice, kde s cieľom ochrany etnickej, jazykovej a kultúrnej identity Slovákov v Chorvátsku realizuje informačné, edukačné, výskumné a výstavné programy a projekty. Zúčastnila sa viacerých medzinárodných konferencií a etnologických výskumov. Je autorkou početných štúdií, knižných vydaní a spoluautorkou výstav o Slovákoch v ChR. Je držiteľkou medaily Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí za jej zásluhy v oblasti etnologického výskumu slovenského etnika v Chorvátsku, propagácie slovenského jazyka a implementácie vzdelávacích programov v prostredí Slovákov v Chorvátsku a odbornú propagáciu umenia a kultúry v rámci SKC Našice.

Mgr. TATJANA SENIČANIN sa narodila v roku 1989 v meste Našice. Filozofickú fakultu v Záhrebe ukončila v roku 2014. Od roku 2014 pracuje ako kustódka v SKC Našice, kde pôsobí hlavne v oblasti ochrany kultúrneho dedičstva Slovákov v Chorvátsku a spolupracuje na organizácii prednášok, výstav a výskumov. Od roku 2018 do 2020 a od roku 2022 pôsobí ako šéfredaktorka časopisu Prameň a spoluautorkou výstav a publikácií SKC Našice. Je držiteľkou uznania Zväzu Slovákov a Matice slovenskej Markovec Našický za dlhoročnú prácu v oblasti uchovania slovenskej menšinovej kultúry a jazyka v Chorvátskej republike.

ORGANIZÁTOR / ORGANIZATOR
Slovenské kultúrne centrum Našice – Slovački centar za kulturu Našice

AUTORKY / AUTORICE
dr. sc. Sandra Kralj Vukšić,
etnologička a riaditeľka Slovenského kultúrneho centra Našice / etnologinja i ravnateljica Slovačkog centra za kulturu Našice

Tatjana Seničanin, mag.,
kustódka Slovenského kultúrneho centra Našice / kustosica Slovačkog centra za kulturu Našice

GRAFICKÉ SPRACOVANIE A TLAČ / GRAFIČKO OBLIKOVANJE I TISAK
Davorin Palijan, Grafika s.r.o. / Davorin Palijan, Grafika d.o.o.

FOTOGRAFIE / FOTOGRAFIJE
ELEMENT MEDIA j.s.r.o. / ELEMENT MEDIA j.d.o.o.

KOREKTÚRA TEXTOV V SLOVENČINE / KOREKTURA TEKSTOVA NA SLOVAČKOM
doc. PhDr. Hana Hlôšková, CSc.

KOREKTÚRA TEXTOV V CHORVÁTČINE / KOREKTURA TEKSTOVA NA HRVATSKOM
Nitor usluge s.r.o. / Nitor usluge d.o.o.

FINANČNÁ PODPORA / FINANCIJSKA PODRŠKA
Rada pre národnostné menšiny Chr / Savjet za nacionalne manjine RH
Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí / Ured za iseljene Slovake
Úrad pre ľudské práva a práva národnostných menšín Chr / Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina RH
Zväz Slovákov v Chr / Savez Slovaka u RH
Mesto Našice / Grad Našice

ISBN 978-953-48705-9-4

CIP zapis dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem **001249695.**

1. IZDANJE — DOTISAK / 1. VYDANIE — DOTLAČ

NÁKLAD / NAKLADA: 60

SKC

Slovenské kultúrne centrum Našice

SKC

Slovački centar za kulturu Našice